

Бурлака О. О.

**МОДЕЛІ ІНТЕГРАЦІЙНОГО
РОЗВИТКУ ЄВРОПИ:
ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ
СТРУКТУРНО-ФУНКЦІОНАЛЬНИХ
ХАРАКТЕРИСТИК**

У статті розглядаються теорії та концепції об'єднання Європи. Зокрема, модель Європи «різних швидкостей», «концентричних кіл», «Європа ядра», «змінних геометрій». Проводиться порівняльний аналіз структурно-функціональних характеристик концепції об'єднання Європи.

Ключові слова: європейська інтеграція, модель Європи «різних швидкостей», Європа «концентричних кіл», «Європа ядра», Європа «змінних геометрій».

Розглядаючи Європейський Союз як політичну структуру, важливо звернути увагу на те, що вона не змогла б існувати без певної системи. Політики від часу заснування ЄС прагнули створити успішну модель інтеграційного розвитку, використовуючи різні ідеї та концепції.

Щодо сучасного стану розвитку європейських інтеграційних процесів, то їх аналіз неможливий без урахування історії розвитку ідеї об'єднання Європи та теоретичних підходів, що були започатковані та розвивалися протягом декількох століть європейської історії. Вивчення форм існування «європейської ідеї» має важливе значення для розуміння суті сучасних теорій та концепцій створення об'єднаної Європи, а також практичних заходів щодо їх реалізації. В умовах, коли в ЄС відбувається пошук стратегічних шляхів розвитку, трансформації внутрішньої структури та розширення через приєднання нових членів, теоретичне визначення майбутнього Європейського Союзу перетворилося на актуальну задачу для політичних еліт та наукового співтовариства.

Слідуючи словам Е. Балладюра: «Проблеми, пов'язані з формуванням чи, власне, визначенням теоретичних підвалин

сучасного комплексного євроінтеграційного процесу, мають об'єктивний характер. Це обумовлено як поглибленням, так і розширенням ЄС у контексті зміни теоретичних підходів».

Було б неправильно уявляти сучасний Європейський Союз як геніальне творіння його засновників, які від самого початку мали перед очима конкретну стратегічну мету. Теперішні структури ЄС є продуктом суперечливого розвитку Західної Європи в післявоєнний період. Звернення до різноманітних планів «об'єднання Європи» дозволяє зрозуміти інтеграційні процеси, які відбуваються в Європі. Європейська інтеграція охопила країни Західної, Центральної та Східної Європи, і цей процес продовжується зростаючими темпами [1, с. 1].

Євроінтеграції вимагає не тільки застосування комплексного підходу у методологічному сенсі, але й врахування чинників економічного, інституційного, політичного характеру внутрішнього розвитку ЄС поряд з аналізом дії чинників зовнішніх, які теж динамічно змінюються в системі міжнародних відносин.

На базі теоретичних узагальнень виокремимо найбільш відомі моделі.

Оскільки європейська інтеграція охоплює два базові вектори – поглиблення та розширення, то це передбачає формування диференційованого підходу, в межах якого можна було б гармонійно поєднувати динаміку політичних реформ, спрямованих на єднання європейських держав, з процесами залучення нових. Згідно з ідеєю диференційованого підходу можлива інтеграція «двома швидкостями» або Європа різних швидкостей. Іншими словами, це диференційований підхід до ступеня інтенсивності участі країн-членів у європейській інтеграції. Так характеризується ситуація, коли всі держави-члени можуть в однаковому темпі просуватися до інтеграції в певних сферах.

Термін «Європа різних швидкостей» вперше з'явився у звіті Тіндемманса (1975) і відбивав ситуацію, коли не всі держави-члени можуть інтегруватися однаковими темпами. Виникає потреба узгодити інтереси різних груп держав. Загалом

пропозиції «звіту Тіндеманса» відхилили, однак запроваджуючи європейський механізм обмінних курсів (наприкінці 1970-х рр.), різношвидкісну інтеграцію дозволили в рамках Європейської валютної системи [2, с. 25].

В буквальному розумінні, плани стратегії розвитку Європи стануть так званим «меню», по якому держави самостійно вирішують брати чи не брати участь в певній інтеграційній ініціативі. Тобто ті держави-члени, що мають бажання й можливості, за згоди всіх інших, можуть швидше просуватися в інтеграційному процесі в певній сфері. Передбачається, що решта згодом приєднається до них.

Інша модель євроінтеграції це Європа «концентричних кіл» або «сходинкова інтеграція», яка пропонує концепцію поділу Європи на групи країн за ступенем інтегрованості. До появи цієї ідеї призвели відмінності економічного розвитку країн ЄС та рівень їх бажання приймати участь в інтегрованих областях.

Автором цієї моделі являється прем'єр-міністр Франції Едуард Балладюр, згідно якому існує два бачення Європи: перше – «романтичне», де Європа постає як духовна єдність, цільна цивілізація, об'єднання багатьма столітніми культурно-історичними зв'язками; друге – політична Європа з її соціальними та структурними проблемами [3, с. 25].

Е. Балладюр вважає, що організація ЄС є нестабільне об'єднання інтересів націй та наднаціональних органів. Тож пропонує реорганізувати країни по групам:

- в першій повинні розташовуватись політичні та правові інтереси усіх членів;
- у другу повинні увійти відсталі в соціально-економічному розвитку країни;
- третя – сектор, орієнтований на взаємодію з сусідами [3, с. 40-45].

Пізніше, у 1994-1995 р., теорія «концентричних кіл» була підтримана Аленом Жуппе та Жаком Шираком.

Модель «Європа ядра» представлена фракцією ХДС / ХСС німецького бундестагу та передбачає наявність в ЄС «ядра», заснованого на франко-німецькому союзі, з можливістю для приєднання тих

країн, які готові до поглиблення європейської інтеграції. Таким «ядром», крім Франції та Німеччини, можуть стати країни Бенілюксу, Данія, Ірландія та ін. Група «ядра» залишається відкритою для інших країн, які відповідають певним критеріям (критеріям конвергенції) і готові до поглиблення співпраці.

Важливою була ідея Е. Балладюра, щодо формування вузьких та гнучких кіл, які б дозволяли розвивати поглиблене співробітництво між невеликою кількістю країн. Зокрема, пропонувалася можливість утворення монетарного кола за участю 7-8 країн, військового кола, індустріального, соціального та інших, де число учасників було б меншим від загального числа членів Співтовариства. Такі вузькоспеціалізовані інтеграційні кола мали б об'єднувати лише ті держави, чий інтереси та можливості відповідали б тому чи іншому напрямку інтеграційного співробітництва. Водночас, ці кола мали б носити відкритий характер, дозволяючи брати у них участь усім державам, що мають до цього бажання та можливості [3, с.43].

В центрі системи «концентричних кіл» передбачалося коло «комунітарного права». Саме воно мало виконувати роль «ядра» європейського інтеграційного процесу, притягуючи до себе інші країни, що бажають прийняти в ньому безпосередню участь. Проект визнає можливість поступового розширення «ядра». Вступ до ЄС розглядався скоріше як нагорода за успішні зміни в економічному та політичному житті країн-кандидатів, ніж як засіб заохочення до подібних перетворень та реформувань.

Головна відмінність між двома моделями «кіл» і «ядра» полягає в тому, що в німецькому проекті «ядро» може змінюватися залежно від сфери та рівня співпраці. Французька модель не допускає держав, які не беруть участі у валютному союзі, до посиленого співробітництва в інших сферах (наприклад, сфері безпеки й оборони). Такий підхід можна застосувати не тільки до інтеграційної структури у межах ЄС, але й в його відносинах з сусідніми країнами, наприклад, поділ:

«коло єдиного законодавства», яке об'єднає країн-членів ЄС; «суміжне коло» (країни, що очікують вступу в ЄС) та «особливі кола» (країни, з якими планується поглиблення співпраці) [4, с. 24].

Модель «Європи змінних геометрій» або модель «гнучкої Європи», запропонована прем'єр-міністром Великої Британії Д. Мейджором. Вона досить вдало відповідає потребам майбутнього розширення ЄС. Країни-кандидати зможуть стати повноправними членами ЄС не одночасно, а поступово – в залежності від їхнього економічного та політичного становища [5].

Вона базується на принципах вільного вибору ступеня участі країни в інтеграційних проектах, тобто держава відповідно до своїх національних інтересів вибирає для себе прийнятні напрями та рівні інтеграції. Ця модель відображає ідею неоднакового методу інтеграції, який дає змогу країнам-членам вибирати стратегії і залучатися до їх реалізації. Наприклад, Велика Британія фактично не бере участі у спільних проектах ЄС у сфері соціальної політики.

Інтеграція розвивається шляхом пошуку рівноваги між дезінтеграційними процесами, які базуються на прагматичних інтересах учасників, та максималістськими інтеграційними проектами європейського об'єднання. Пошук компромісу між двома взаємозв'язаними рівнями інтеграційного реформування на сьогоднішній день є першочерговою задачею європейської інтеграційної стратегії. Згідно з концепцією цієї моделі, головна задача Європи – забути про розширення та зосередитись на якісних змінах її інститутів та переосмислення принципів міждержавного співробітництва.

Модель часткового членства орієнтована на участь асоційованих з ЄС держав у певних заходах Співтовариства, які належать до сфери діяльності міжнародних організацій. Наприклад, можливість приєднатися до «спільних акцій» у межах Спільної зовнішньої політики та політики безпеки. Ці моделі передбачають лише співробітництва з країнами-кандидатами з можливістю їхнього вступу в довгостроковий

перспективі [4, с.22]. Так, Велика Британія фактично не бере участі у проектах ЄС у сфері соціальної політики.

Головною константою розвитку ЄС в минулому та на сучасному етапі залишається поєднання політичного економічного і соціального прогресу, що відображається в європейських теоріях інтеграції. Однак сам процес інтеграції випереджає теоретичні напрацювання, та теорія «не встигає» за практикою, що вимагає постійної модифікації існуючих концепцій і сформованих на їх основі моделей розвитку ЄС.

Список використаної літератури

1. Баркалова І.М. Теоретичні моделі розвитку європейської інтеграції у 40-70-х роках ХХ ст. // Наука. Релігія. Суспільство. Україна. -2013.-N1 – с.8 -17.
2. Словник-довідник Європейського союзу Ред. Ю. Марченко. – К.: К.І.С. – 152 с.
3. Ballardur E. L'Europe autrement / E. Ballardur. – Paris: Fayard, 2006. – 207 p.
4. Горюнова Є.О. Євроінтеграція /Є. О. Горюнова. - К.: Академвид, 2013. – 224 с.
5. Мітін М. Теоретичні концепції розвитку європейської інтеграції [Електронний ресурс] / М. Мітін. – Режим доступу: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/pips/2007/BSEC_2007/Pages%20from%202tom/0673.pdf 11

Summary

Burlaka Elena. Student department of Sociology Institute of Social Sciences ONU. Models of integration in Europe: a comparative analysis of the structural and functional characteristics —

This article describes the theory and concepts of European unification. In particular, the model of Europe "different speeds", "concentric circles", "core Europe", "variable geometries". Between the concepts of a comparative analysis of the structural and functional characteristics.

Key words: European integration, European model "different speeds" Europe "concentric circles", "core Europe," Europe "variable geometries".

*Рекомендовано до друку к.політ.н ,
доцентом – Коч С.В..*

Стаття надійшла в редакцію 25.01.2017.